

Сучасний світ як світ глобалізації (соціально-філософський аспект)

О.О. Валуйський, доктор філософських наук, професор,

Київський національний торговельно-економічний університет

Розкривається діалектика об'єктивного та суб'єктивного у процесі глобалізації, співвідношення його позитивних та негативних сторін в економічній та культурній сферах. Особлива увага приділяється проблемі формування глобалізації “з людським обличчям”.

Сучасна гуманітарна думка виходить з того принципово важливого положення, що розвиток людства прямує в таку нову якість, яка суттєво змінює лице світу. Назва цієї якості – глобалізація.

З цієї проблеми проведено значну кількість наукових конференцій, опубліковано монографії та журнальні статті. Найякший багатий матеріал дискусії, об'єктом якої виступають проблеми: початку процесу глобалізації; діалектика об'єктивного та суб'єктивного у процесі глобалізації; співвідношення його позитивних та негативних сторін; соціальних, економічних, політичних та психологічних наслідків у сучасному суспільстві тощо.

Особливо активного характеру набула дискусія з питання визначення самого поняття “глобалізація”. Існують різні підходи до змісту цього поняття і кожен з них має право на існування. Однак до тепер немає якогось загально-прийнятого розуміння, універсальної концепції, яка б дозволила визначити зміст даного поняття. Це звичайно не свідчить про те, що вчені не компетентні. Навпаки, філософи, соціологи, політологи, історики, економісти накопичили багатий інформаційний матеріал. Але процес глобалізації сучасного світу виявився настільки динамічним та різноманітним, що теоретичне осмислення цього процесу відстає від реалій.

Глобалізація – об'єктивний, неминучий і необхідний процес у розвитку сучасного світу. Цей процес істотно впливає на зміст та темпи формування нових типів відносин у суспільстві. Людство переживає період інтенсивного наростання своєї цілісності. Формуються загальносвітові економічні, політичні та культурні системи, які далеко виходять за межі окремих держав й істотно змінюють способи та форми регулювання буття суспільства. На цій основі зростає загальнопланетарна єдність людства. Відмовитись від участі у процесі глобалізації означає бути відкинутим на узбіччя соціального прогресу. Але якщо глобалізація – проблема планетарна, то це потребує здійснювати нові виміри соціального прогресу в його різних проявах. Зрозуміло, що цей вимір залежить не тільки від об'єктивних обставин, а й від реалізації суб'єктивної сторони процесу глобалізації, тобто від діяльності індивіда, соціальних груп, класів, держав, їх політичних лідерів. Не випадково у наші дні ставлення до глобалізації різне, існують як оптимісти, так і песимісти в оцінці її впливу на долю людства. А це означає, що глобалізація має свої проблеми, які необхідно пізнавати і розв'язувати відповідним чином. Розглянемо це на деяких прикладах.

У сфері економіки поглиблюється світовий розподіл праці, посилюється внутрігалузева та міжгалузева кооперація. З'явилися все більш потужні транснаціональні виробничо-економічні об'єднання із своїми наднаціональними органами координації, регулювання та управління. Виникли нові світові центри економіки – Міжнародний валютний фонд, Всесвітній банк, Всесвітня торговельна організація.

Ці та інші зміни відкривають великі економічні можливості регулювання екологічної ситуації, вирівнювання соціально-економічного розвитку країн, координації боротьби з тероризмом, СНІДом і іншими захворюваннями.

Однак у процесі глобалізації зараз панує напрямок, який очолюють США, крупні фінансові організації, транснаціональні корпорації. Їх діяльність призвела до високого рівня безробіття, фінансової кризи, погіршення умов життя населення багатьох країн.

Достатньо сказати, що відношення доходу 20 % найбагатшого населення Землі (“золотий мільярд”), до доходу 20 % найбіднішого населення планети становило: 30:1 у 1960 р.; 60:1 у 1990 р. і 90:1 у 1999 р. Таких темпів перерозподілу валового продукту ніколи не було раніше в історії світової цивілізації.¹ Збільшення розриву у рівнях соціально-економічного розвитку, нерівномірність розподілу матеріальних благ у різних країнах світу веде до зростання соціальної поляризації суспільства.

У сфері культури виникла глобальна система Інтернет, яка привела до розширення культурного обміну між народами. Виникло відрadne явище, коли кожен користувач світової мережі одержує доступ до величезних інформаційних матеріалів, накопичених попередніми поколіннями людей та створених нинішніми.

Разом з тим народжується нова глобальна культура, так звана культура віртуальної реальності. Інтернет, рекламні ролики, телефільми перенасичені сценами насилля, порнографії, іншими дегуманістичними матеріалами. Вони дають можливість тим політичним силам, які контролюють цей інформаційний потік, формувати та змінювати світогляд, самосвідомість цілих народів, континентів і нав'язувати їм мас-культуру, яка не тільки не збагачує духовний світ людини, а посилює його однобокість.

Як бачимо, глобалізація сучасного світу має суперечливий характер, не тільки збагачує творчі сили людини й усього суспільства, а й породжує такі негативні явища, які не роблять світ ані більш справедливим, а ні більш безпечним.

Учасники наукових дискусій висловлюють різні побажання щодо ліквідації негативних явищ глобалізації сучасного світу і висунення на перший план позитивних сторін цього процесу. Усі вони заслуговують підтримки. Висловимо й нашу авторську позицію.

Можливість виникнення глобалізації та її розвитку закладена у єдності людини як виду, в його продуктивно-творчій діяльності, яка виходить за межі конкретного територіального простору. Більше того, проблеми розвитку сучасної світової цивілізації сходяться в остаточному рахунку на цінності людини, преламлюються через її трудову і суспільну діяльність, через гуманізацію особистості, її духовний світ.

Якщо головним змістом гуманізму виступає змінення буття людини, її особистого удосконалення, то використання різних глобалістських процесів повинно мати кінцевий результат: гармонійне й вільне життя людини. Це значить, що основним принципом розвитку глобалізації повинен виступати принцип її гуманістичної спрямованості.

З огляду на це не існує економічних, політичних й інших завдань глобалізації, які б не стосувались людини і всього суспільства, тобто вони соціально детерміновані. Не можна результати глобалізації оцінювати тільки, скажімо, економічно, виражати їх ефективність у грошовому вимірі, що, на жаль, не рідко має місце в умовах ринкової системи. Початкова мета глобалізації – приносити користь людям, всемірно сприяти їх розвитку. По суті це проблема розвитку глобалізації “з людським обличчям”, так як вона потребує наявності соціально-орієнтованої, інтелектуально та духовно багатой, добре вивченої армії фахівців, здатних забезпечувати сталий розвиток цієї країни, усього людства.

Інший бік цієї проблеми. Глобалізація як суб'єктивне явище не саме по собі приносить суспільству позитивні чи негативні наслідки. Це, повторюємо, у значній мірі залежить від реалізації суб'єктивного фактора. Саме ідея “глобального суспільства” є ідея західного світу. О. Зінов'єв називає глобальні процеси “западнізацією”. На його думку, ці процеси зараз мають мету встановлення панування Західного світу на чолі з США над усіма іншими народами [3, с. 46].

З цим висновком можна погодитися, тому що протести проти прагнення США і їх партнерів нав'язати свою волю всім народам зустрічає все більший протест. Якраз про це свідчить зростаючий антиглобалістський рух, який об'єднує в собі людей різних політичних та ідеологічних поглядів.

У цих умовах Україні потрібно проводити таку свою стратегічну лінію, яка б дозволила нам увійти до кола розвинених держав і одночасно забезпечила всі умови для національної безпеки нашого народу.

Список літератури

1. Белорус О. Императивы стратегии развития Украины в условиях глобализации // Экономика Украины. – 2001. – № 11.
2. Дробот Г.А. Политико-экономические аспекты глобализации // Вестник Московского ун-та. – Сер. 18. Социология и политология. – 2000. – № 1.
3. Зиновьев А. Глобальное общество и Россия // Молодежь и общество на рубеже веков. – М., 1999.
4. Паханов Ю. Україна і виклик глобалізації // День. – 2001. – Серпень, 7.
5. Социальные, экономические, политические, психологические последствия глобализации в современном обществе: Материалы всеукраинской научно-практической конференции (13-14 марта 2003 года. / Отв. ред. В.И. Носков. – Донецк: Донецкий институт управления, 2003 – 167 с.
6. Чешков М. Взгляд на глобализацию через призму глобалистики // Мировая экономика и международные отношения. – 2002. – № 2.

Summary

The report deals with the development of the objectivity and subjectivity in the process of globalization, of relationship, its positive and negative sides in economic and cultural spheres. A special attention is given to the problem of civilized globalization formation.

Валуйський, О.О. Сучасний світ як світ глобалізації (соціально-філософський аспект) [Текст] / О.О.

Валуйський // Сучасна картина світу: інтеграція наукового та позанаукового знання: зб. наук. праць. – Суми: УАБС НБУ, 2004. - Вип. 3. - С. 93-96.